

CAMALIG MDRRMC HOTLINE

BUREAU OF FIRE PROTECTION	- 052 2841343 / 09178098823
PHILIPPINE NATIONAL POLICE	- 09477780986
MUNICIPAL DISASTER RISK REDUCTION AND MANAGEMENT OFFICE	- 09267491365 / 09481575614 09473259363 / 09994489820
MUNICIPAL SOCIAL WELFARE AND DEVELOPMENT OFFICE	- 09169681681 / 09198818132 09235169069
MUNICIPAL ENGINEERING OFFICE	- 09167256356

"The Heritage Town of Albay"

MUNICIPAL DISASTER RISK REDUCTION AND MANAGEMENT OFFICE

VISION

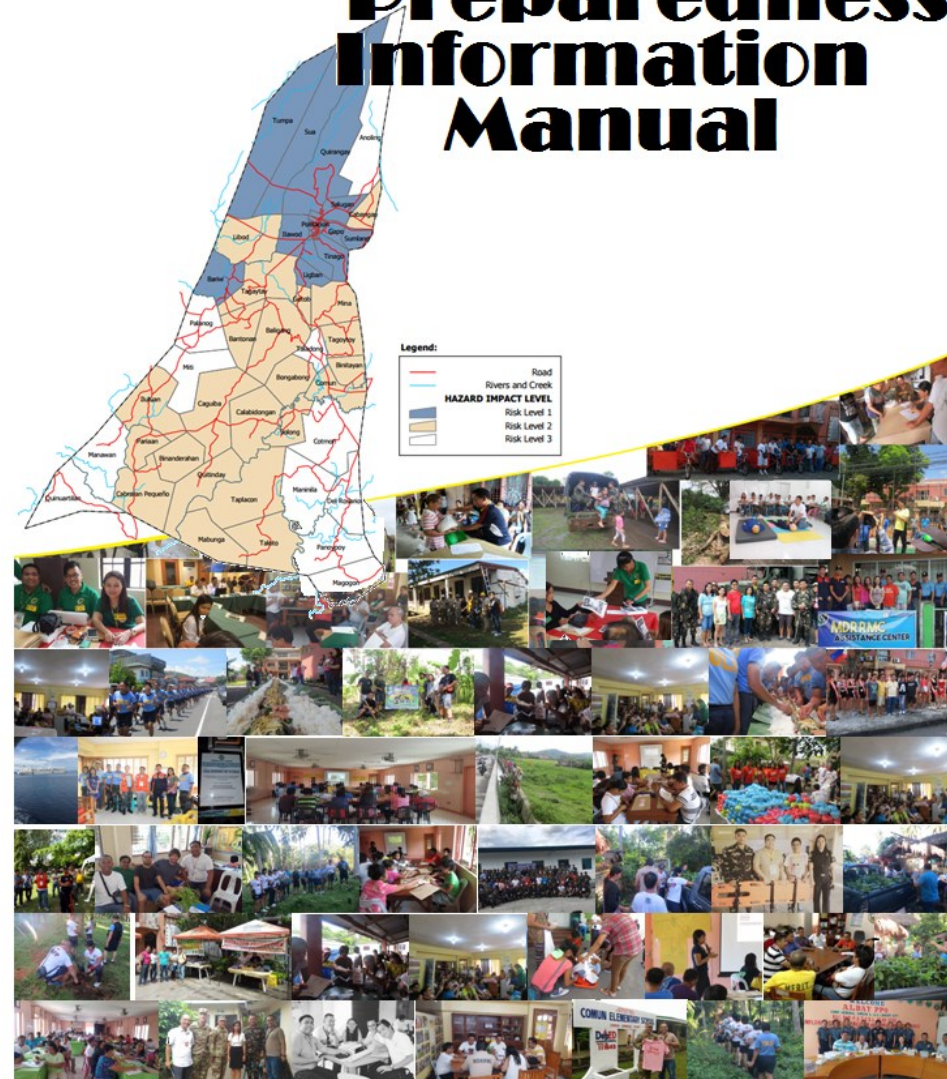
A highly responsive and proactive town working towards a safe, greener environment and progressive communities.

MISSION

Ensure efficient and effective emergency response and disaster preparedness programs and services with vigorous participation of the fifty barangays and various stakeholders.

Disaster Preparedness Information Manual

A Project of the Local Government Unit of Camalig, Albay

MAYOR MARIA AHRDAIL G. BALDO
MDRRMC Chairman

VICE MAYOR CARLOS IRWIN G. BALDO, JR.
SB Chairman Committee on DRRM

SB Members (2016 - 2019)

Councilor MEDEN N. GAMBOA

Councilor GILBERT E. VIBAR

Councilor GINA M. NUARIN

Councilor BARRY S. NASAYAO

Councilor JESUS N. MALTO

Councilor LERMA N. CAMBA

Councilor BENJAMIN G. NUYDA

Councilor NOEL G. MUÑOZ

LnB President SHERWIN IAN A. BUENA

MDRRMO Personnel

ROMMEL V. NEGRETE, JR., PhD
LDRRMO III/MDRRMC Executive Officer

MA. HONEYLYN M. MORALEDA, RN
LDRRMO II

GEORGE MATTHEW M. NEBRES
LDRRMO I

Sinurat sa Usipun Camalignon ni:
ANNIE E. NATUEL

HAZARD (*PANGANIB o PELIGRO*)

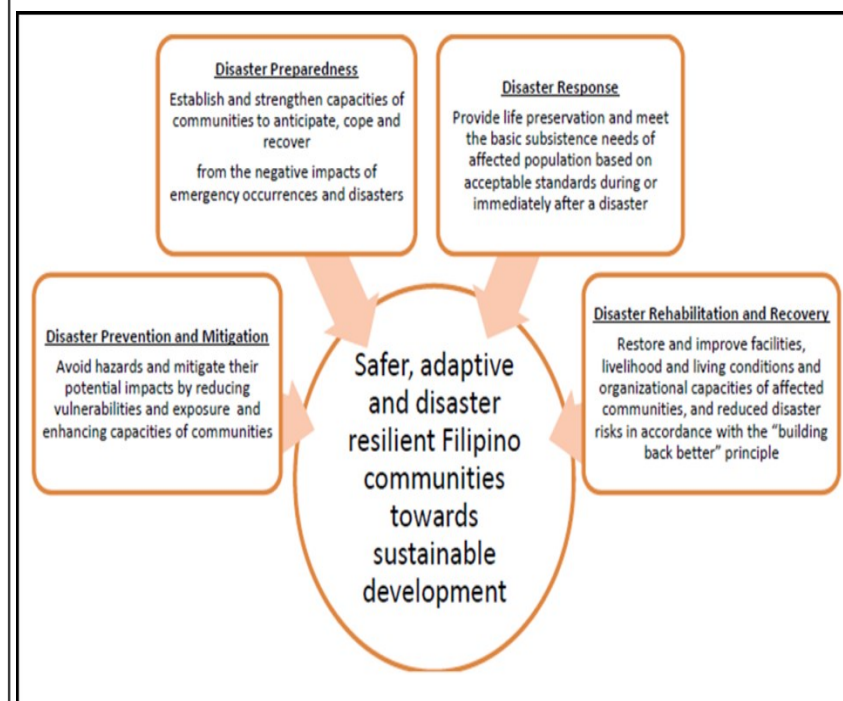
- pangyayari na maaaring magdulot ng pinsala sa buhay, ari-arian, komunidad at kalikasan

VULNERABILITY (*PAGKABULNERABLE o KAHINAAN*)

- mga kahinaan sa kundisyon o kalagayan at hadlang sa kakayahan na bigyang proteksyon ang sarili at komunidad mula sa mga panganib at makabangon muli galing sa pinsalang panganib

CAPACITY / CAPABILITY

kakayahan, kaalaman, kasanayan, at kayamanan na taglay ng mga tao, pamilya at comunidad na ginagamit o maaaring gamitin sa pagharap sa mga panganib.

✓ **MGA PAMATAY SUNOG NA MAAARING GAMITIN**

- **Tubig-** ito ay karaniwan at abot kamay na nagpapababa ng temperature ng apoy.
- **Buhangin-** maaring gamiting alternatibo sa pag supil ng apoy. Maaari itong gamitin na "blanket" para mapababa ang level ng hangin o oxygen. Mainam ito sa class B, C and D fires.
- **Fire Extinguishers-** ay isang kagamitan na maaaring gamitin sa nagsisimulang apoy upang magkaroon ng sapat na panahun upang makatawag ng bumbero bago lumaki ang apoy.

✓ **PAG-IWAS SA SUNOG**• **HINDI DAPAT GAWIN**

- Wag magkabit ng maraming appliances sa iisang outlet.
- Wag hayaan ang mga bata maglaro ng posporo or lighter.
- Wag hayaan ang mga madaling masunog na bagay sa maiinit na lugar o direktang naiinitan ng araw.
- Wag manigarilyo sa higaan at wag itong iwanan na nakasindi.
- Wag iwanan na nakasindi o bukas ang kalan o lutuan.
- Wag gumamit ng kandila bilang ilaw sa gabi, kung hindi maiiwasan, siguraduhing nakalagay ito malayo sa kurtina o mga madaling masunog na material.
- Wag harangan ang mga daanan palabas. Panatilihin itong walang sagabal para sa anu mang sakuna.
- Wag magsisiga kung mahangin, kung hindi miwasan, maghanda ng isang baldeng tubig o fire extinguisher malapit dito.

ORATIO IMPERATA (*Bicol Version*)**(Ipinagboboot na Pamibi laban sa mga Bagyo asin iba pang mga Kapahamakan)**

Amang makakamhan, itinaas mi ang samong mga puso
sa pagsasalamat huli kan mga nangangalasan kan
Saimong linalang

huli kan Saimong pangataman sa pagtao Mo
kan samong mga pangangaipo digdi sa daga,
asin huli kan Saimong kadunungan na nag-aantabay
kan lakaw kan bilog na kinaban.

Inaako mi na nagkasala kami Saimo asin sa kapalibutan.
Dai mi nasabotan asin naotob an Saimong kabotan na
atamanon an kinaban.

An kapalibutan nagsasakit huli kan samong mga salang gibo,
Asin ngonyan namamataan mi na
An pagdusang-balik kan samong pag-abuso asin kapabayaan.
Padagos an labi-labing pag-init kan kinaban.
Huli kaini naglalawig an tig-initan; nagdadakul asin nagkukusog
an mga bagyo, uran, baha, pagtuga kan bulkan,
asin iba pang natural na calamidad.

Dai kaming mabibirikan kundi Ika, namomoton na Ama.
Sa saimo kami minahagad nin kapatawaran kan samong mga
kasalan

Ilikay mo kami, an samong mga namomotan,
asin mga pagrogaring
Sa peligro nin mga calamidad, natural man
o kagibohan nin tawo.

Antabayan Mo kaming magtalubo na magin mga
responsableng Paraataman kan saimong linalang.
Asin mga matinabang na parasurog kan kapwang
nangangaipo.

Huli ki Kristo, samong
Kagurangnan.

Amen.

Nuestra Señora de Salvacion R-Ipamibi mo kami. 3x

Approvado kan Simbahan: Diocese kan Legazpi

SA ORAS NIN PELIGRO IMPORTANTE an INDI MAGPADARA sa TAKOT

Responsabilidad nin balang pamilya:

1. Magpreparar nin sadiring pagkaun sagkod tubig sa log nin tolong aldaw. Kin ayo akus na pigpadudo, pag-andaan man an sanyang kaypuan.
2. Likayan an pagtipon nin manga pagkaun na indi maray kaypuán tanganing indi magka-ayo nin panic buying.
3. Magpreparar nin first aid kit. Kun ayo naga-ilang sa pamilya, siguradun na ayo siya bulong na kakaipuan.
4. Kun nagamaneho nin awto, likayan an sobrang ispid sa pagpadalagan nganing indi maaksidente urog na kun mariknom an dalan.

PAGKAWARA NIN KURYENTE SA PALIBOT

Manga preparasyon:

1. Maging kalmado sa ubos na oras sagkod indi magpadara sa salang bareta.
2. Pirming mag-anda nin manga:
 - a. Kandila
 - b. Posporo o lighter
 - c. Flashlight sagkod radyo na de pila (baterya)
 - d. Lutuan sa uring o kauy
 - e. Manga bagay na puwedeng makataw nin ilaw sa oras ning blackout.

2. COOLING / QUENCHING (*Reduction of heat*)

- a. Pagamit ng bagay na makakabawas ng init
- b. Pagamit ng tubig bilang pangunahing cooling agent.

3. SMOTHERING (*Pag-control o Pag-bawas ng oxygen*)

- a. Siguraduhing nakasara ang pinto
- b. Pag-alis ng oxygen sa pamamagitan ng Fire Extinguisher
- c. blanketing o pagtatakip-pagamit ng basing kumot, buhangin o chemical foam

4. INHIBITING (*Paghahati ng mga elemento sa pamamagitan ng dry chemical extinguisher*)

- a. Pagpigil ng fire chain or reaction.

✓ MGA URI NG APOY:

• Class A

Mga bagay na madaling magliyab o masunog tulad ng kahoy, papel, tela, goma at plastic.

• Class B

Mga likido or chemical sa madaling masunog tulad ng gasoline, alcohol, pintura, at kerosene.

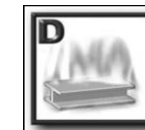
• Class C

Mga kagamitang dekuryente tulad ng appliances, saksakan, panel boxes at power tools.

• Class D

Mga nasusunog na metal tulad ng magnesium, titanium, potassium at sodium. Ito ang nagniningas sa mataas na temperature and naglalabas ng sapat na hangin para mapanatili ang apoy.

FIRE (*Sunog*)

✓ **ANO ANG APOY**

- Ang apoy ay pagsunog, ito ay isinasaanyo ng init at pagniningas. Ito ay uri ng oxidation reaction.
- Ang Oxidation ay ang kombinasyon ng oxygen o hangin at iba pang chemical.
- Ang apoy ay may dalawang uri, ang mabuti at mapaminsalang apoy.

✓ **PANO NAG-UUMPISA ANG APOY**

Para magkaroon ng apoy, kinakailangan ang tatlong importanteng elemento. Ito ang tinatawag na Chemistry of Fire or Triangle of Fire.

- Sapat na **OXYGEN** para mapanatili ang pagniningas.
- Sapat na **HEAT o init** para itaas ang temperature ng material para ito ay mag-ningas.
- Ilang **Fuel (gatong)** o mga nasusunog na material, at
- Ang **Chemical Reaction** na tinatawag na apoy

✓ **ANG STAGES NG APOY**

Incipient Stage- wala pang makikitang usok o ningas.

Smoldering Stage- may usok pero walang ningas.

Flame Stage- meron ng apoy at ang init ay namumuo.

Heat Stage- ang napakainit na hangin ay mahirap ng sugpuin.

✓ **PAANO MASUPGO ANG APOY**

Masusugpo ang apoy sa pamamagitan ng pag-alis o paghihiwalay sa isa sa mga elemento nito:

1. STARVING (Paga-alis/Pagbawas ng Gatong)

- a. Pagsara ng fuel supply
- b. Pagtatapon o pag-alis ng gatong
- c. Paglilipat ng mga nasusunog na material palayo sa lugar ng sunog.

SIBIL na RIBOK

Manga preparasyon:

1. Magdungog sa radyo nin manga bareta manunungod sa sitwasyon.
2. Kun nasa lugar san karibukan:
 - a. Indi magluan sa balay o edipisyo
 - b. Indi mag-usyoso
 - c. Pirming anda kun may sulo, kun ayo maging kalmado, ipaisi tulos sa otoridad arog san BFP, PNP o iba pang taw na makatabang , kun kaipuan umalin sa balay, daraun sana su mga importanateng gamit, papeles/dokumento sagkod ID.

ASH FALL

(*PAGURAN nin ABO*)

Manga preparasyon:

1. Magtabon nin dumog na panyo sa urong.
2. Magtabon nin dumog na tela sa mga pagkáún.
3. Pirming linigan an bubungan nin balay tanganing indi matipon an abo na usad sa daylan san pagbagsak nin bubungan.
4. Kun nagamaneho nin awto, likayan an sobrang kaskas sa pagpadalagan nganing indi maaksidente urog na kun mariknom an dalan.

PAGPUTOK nin BUKID

Manga preparasyon:

1. Kun arani an balay sa nagaputok na bukid, indi na mag-duadua, mag-ebakuar tulos sa lalong madaling oras. Kun an naga-putok na bukid nasa irarom ning dagat mag-ebakuar tulos parayo sa dagat.
2. Gibon tulos ang manga instruksyones san manga otoridad.
3. Indi na magdara nin manga gamit na indi man maray importante. An daraun sana manga pagkaun, tubig na inumon, bado, bulong, gamit sa pagturog, manga importanteng papeles o dokumento, ID sagkod manga kaipuan nin akus, kun ayo man.
4. Indi mag-agi sa manga sapa, salog o manga lugar na pinaga-ba ta amo yadi an primerong piga-bulusan nin lahar (lava).
5. Kalmadong magpasiring sa manga "Evacuation Center" o temporaryong istaran na pinagdesignar san MDRRMC. Indi magparagala sa luan para mag-usyoso tanganing indi maka-ulang sa piga-gibong "Rescue Operation/Relief Operation.

As soon as the shaking stops...

- Leave the classroom immediately.
- Get out of the building in an orderly manner.
- Give the following instructions to students:

WALK.
DO NOT RUN.
DO NOT PUSH.
DO NOT TALK.

- Proceed to the identified evacuation area.

Remember:

- Prepare a school earthquake evacuation plan.
- Conduct school earthquake drills regularly.

Bago ang lahat....Kaligtasan muna!

Sa bawat sakuna, tiyakin mo ang inyong kaligtasan, makipag-ugnayan sa inyong Barangay Disaster Risk Reduction and Management Committee, Barangay Day Care Worker, BHW o sa mga tanod. Maaari ding makipag-ugnayan sa Camalig Municipal Disaster Risk Reduction and Management Office.

- Hanging flower pots and ceiling fans;
- Glass window panes and walls that could break;
- Heavy picture frames and mirrors;
- Latches on cabinets that will not hold cabinet door closed;
- Glass or other breakable;
- Obstructions such as plant boxes, chairs and benches, bulletin boards, trash cans that may block exit points and corridors; and
- Elevated water tanks and electrical posts.

✓ **What to teach...**

You will feel...

A weak or a very strong shaking during an earthquake. The shaking may start out gently then it becomes stronger, enough to knock a person off his feet.

You will see...

- Hanging objects like lamps, wall frames swing violently or may even fall down.
- Bookshelves, cabinets, tables and chairs may move, be shifted and/or fall over.
- Window panes may rattle and may even break..

You will hear...

Low and loud rumbling noises, followed by the sounds of shaking, cracking and creaking wood, breaking glass and/or other falling objects.

✓ **What to do during earthquake?**

When a strong shaking starts...

- Protect yourself
- Stay away from falling objects such as pieces of broken glass windows, ceiling fans, etc.
- Get under a sturdy table/desk and do the

“DUCK COVER and HOLD”

Stay put until the shaking stops.

BAGYO

✓ **WHAT IS A TROPICAL CYCLONE?**

A tropical cyclone or "Bagyo" is an intense low pressure system of at least 30 kph maximum sustained winds. A yearly average of 20 tropical cyclones enter or develop in the Philippine Area of Responsibility (PAR) and 90% of these affect the country. Winds do the most damage to building and settlements, but most casualties result from storm surge and inland flooding that associated with tropical cyclone.

✓ **HOW ARE TROPICAL CYCLONES CLASSIFIED?**

Tropical cyclones are classified according to their strength and are group according to the maximum sustained winds near the center.

- Tropical Depression: 61 kph or less
- Tropical Storm: 62 kph - 88 kph
- Severe Tropical Storm: 89 kph- 117 kph
- Typhoon: 118 kph- 220 kph
- Super Typhoon: more than 220 kph

✓ **THE BASIC STRUCTURE OF A TROPICAL CYCLONE**

PSWS NO.	LEAD TIME* (HOURS)	WIND SPEED (KPH)	SEA CONDITION (OPEN SEA)
 1	36	30-60	Wave height: 1.25-4.0 m
 2	24	61-120	Wave height: 4.1-14.0 m Storm surge: possible at coastal areas
 3	18	121-170	Wave height: 14.0 m Storm surge: possible at coastal areas
 4	12	171-220	Wave height: more than 14.0 m Storm surge 2-3 m possible at coastal areas
 5	12	More than 220	Wave height: more than 14.0 m Storm surge more than 3 m possible at coastal areas

- **Kun nasa luan nin balay o edipisyo:**

- Kaipuan tulos magsirong sa log nin awto kun ayo nakaparada.
- Maglikay sa manga nagabagsakan na poste o linya nin kuryente.
- Indi mag-log sa manga naraot na edipisyo.
- Pirmi sanang kalmado.

- **Kun nasa lugar na dakol an taw arog sa sinian, mall, retauran, simban.....:**

- Indi makimunaan sa pagluan.
- Magrayo sa manga lanob na puwedeng maguba o sa darakulong gamit na puwedeng matumba.

- **Kun nasa log ning awtong nagadalagan:**

- Sa bulod-bulod na lugar:
-Pirmi sanang kalmado.
-Ipundo an awto sa lugar na arayo sa gilid nin bangin ta kun magka-ayo nin pagrudos san daga.
- Sa barangay, banwa o siyudad:
-Indi nganay magluan sa alog nin awto sagkod indi pa tapos an pagyugyog.
- Pakatapos san primerong yugyog:
-Magmaneho nin luay-luay sagkod likayan an manga dalan na arani sa nagarusdos na daga, butak na daga, raot na edipisyo, lanob, poste nin kuryente sagkod manga tumbang kauy.
-Pirmi sanang kalmado. Indi makurag.

EARTHQUAKE (In School)

- ✓ **Some possible hazards include:**

- Large and heavy pieces of furniture that could topple, such as book cases and cabinets;

Pauno malikayan an grabeng peligro san Landslide

- Pag-adalan sagkod aramon an palibot.
- Gumibo nin kanal tanganing mairayo sa balay o edipisyo an nagabulos na lugta sagkod daga.
- Magplano kun pauno malikayan an nagabulos na lugta sagkod an pag-ebakuar.
- Magka-ayo ning duwang plano nin pag-ebakuar pun sainyong balay.
- Pag-adalan an plano kun pauno magka-ayo nin komunikasyon sa manga otoridad o sa banwa na puwedeng makataw nin tabang.
- Tawan nin instruksyones an balang miyembro san familia kun pauno magkiritaaan enkaso magkaburulagan.
- Ipaaram an ngaran, CP number o adres nin "contact person" san parientes o amiga/amigo.

LINOG**Manga preparasyon :**

- **Kun nasa log nin balay o edipisyo:**
 - a. Indi magluan sa kinamugtakan. Puwedeng matamaan nin manga parte nin edipisyo o balay.
 - b. Magpa-idop sa irarom nin pusog na lamesa, kama, o sopa. Magarayo sa manga lugar na ayo puwedeng maulog na matutugas na bagay.
 - c. Pakatapos ning primerong yugo-yugo, gibon yadi:
 1. Luay-luay lumuan sa kinamugtakan.
 2. Putulon an linya nin kuryente.
 3. Indi magsabrit nin posporo kun nagasungaw an tanke nin gas.
 4. Magdungog sa radyo o telebisyon nin bareta o babala manunungod nung linog.
 5. Pirmi sanang kalmado sagkod indi magpadara nin manga salang istorya.
 6. Mag-anda sa manga possible pang pagyugyog.

IMPACTS OF WIND	WHAT TO DO
No damage To Very light damage	♦ Listen to the radio for more information about the weather disturbance. ♦ Check the ability of the house if it could withstand strong winds and strengthen it if necessary. ♦ The people are advised to monitor the latest Severe Weather Bulletin issued by PAGASA every six hours. Business may be carried out as usual except when flood occurs.
Light To Moderate damage	♦ The general public, especially people travelling by sea and air are advised to cancel the trip if it is not necessary. ♦ Board up windows or put storm shutters in place and securely fasten them. ♦ Stay at home.
Moderate To Heavy damage	♦ Special attention should be given to the latest position, direction and speed of movement of the cyclone as it may intensify and move towards a locality. ♦ Keep listening to the latest news about the typhoon. ♦ Everybody is advised to stay in safe and strong houses. ♦ Evacuate from low-lying areas to higher grounds. ♦ Stay away from coasts and riverbanks.
Heavy To Very heavy damage	♦ Keep on listening to the latest news about the typhoon. ♦ Stay in safe houses or evacuation centers because heavy damages to structures and properties are most likely to occur. ♦ All travels and outdoor activities should be cancelled.
Very heavy To Widespread damage	♦ Stay in safe houses or evacuation centers for widespread and very heavy damages are most likely to occur. ♦ All travels and outdoor activities should be cancelled.

✓ **WHAT ARE THE DANGERS ASSOCIATED WITH TROPICAL CYCLONES?**

1. HEAVY RAINS / FLOODS

Continuous heavy rainfall can result to flooding and cause damage to agriculture and community lifelines. Drinking water may be contaminated by floodwaters and may lead to the outbreak and spread of disease brought by disease-carrying mosquitoes and animals.

2. STRONG WINDS

Maximum wind speed in a tropical cyclone may even reach beyond 250 kph in extreme cases (more than 3 times the average speed of vehicles). Structural damage is one of its most disastrous effects.

3. STORM SURGE

Storm surges can engulf lowlying coastal communities and also bring destruction to natural and man-made structures, especially if they coincide with the occurrence of high tide.

4. LANDSLIDE / MUDFLOWS

Continuous heavy rains over hill or mountainous areas specially on steep slopes usually result in landslides or mudflows. Landslides and mudflows can bury people alive and destroy their properties.

BAHA

BAHA-Isang pangyayari kung saan ang antas/taas tubig sa mga ilog, lawa, sapa at iba pang anyong tubig ay umaapaw at umaagos sa mga karatig na mababang lugar. Ang baha ay nagiging sanhi ng pagkasawi ng buhay at pinsala ng mga ari-arian.

✓ **Kun sa luan nin balay:**

- a. Magrayo sa nagabulos na tubig o sa tumpok na tubig.
- b. Indi magpa-idop sa irarom nin kauy o uno man na poste sa maiwas na palibot.
- c. Siguradun na mas ababa ka kaysa sa manga poste ning kuryente o poste nin kudal na puwedeng tamaan nin kikilat.
- d. Likayan ang pagrani sa traktora o iba pang lunadan na gibo sa metal kun naga-kikilat.
- e. Likayan an pagarani sa alambre na alalayan o kudal na ayo alambre, tubo nin tubig o maski unong bagay na metal kun naga kikilat.
- f. Kun ika nagasulo-sulo sa usad na alanganin na lugar, maglud kaputan nin duwang kamot an manga tud, itiku ang lawas pababa, an payo sagkod urong nakadukot sa tud.
- g. Indi mag-igda sa daga nin padapa o tigaya.

LANDSLIDE

Uno an manga senyales na magka-ayo nin landslide?

- An manga pinto sagkod bintana dipisil buksan.
- Nagabuka an pundasyon nin balay o edipisyo.
- An manga parte nin balay o edipisyo na ayo dugtong, nagaburulagan.
- Makadungog nin ragosnos kin naga-arani na an nagabulos na lugta sagkod daga.
- Nagkapurutol an linya nin kuryente.
- Nagabunton an daga.
- Nagaburokbudok an tubig sa irarom daga.
- Nagatagilid an pagkatindog san manga poste, lanub, pon nin kauy.

- Huwag maligo o mamangka sa bahang ilog.
- Pakuluan ang inuming tubig sa panahon at pagkatapos ng baha.

Pagkatapos ng baha (*pagbalik sa tirahan*)

- Mag-ingat pagpasok ng bahay at gumamit ng flash light.
- Tiyakin na walang putol na kuryente sa labas at loob ng bahay na pagsisimulan ng sunog o pagkakuryente.
- Huwag kainin ang natirang pagkain at tubig sa loob ng bahay, kung hindi tiyak na hindi ito naabot ng tubig baha.
- Ipagbigay alam sa kinauukulan ang mga putol na kawad ng kuryente o telepono.
- Huwag bubukasan ang “main switch” o gamitin ang mga kagamitan de kuryente na napasok ng tubig baha.
- Ikonsulta sa doctor ang kalusugan kung kinakailangan.
- Huwag mag-usyuso sa lugar ng sakuna (disaster areas), at nang hindi makasagabal sa “rescue and emergency operations”.

KIKILAT

Manga preparasyon:

✓ **Kun sa log nin balay:**

- Indi mag-gamit nin telepono o cellphone.
- Magrayo sa may manga linya nin kuryente o manga gamit de-kuryente.

• **MGA DAHILAN NG PAGBABAHA**

Ang pagbabaha ay dulot ng sama ng panahon, klima at gawaing pantao o kumbinasyon ng mga ito. Karamihan ng mga pagbaha ay bunga ng malakas na pag ulan.

1. Mga Natural na dahilan:

• **Malakas at tuloy tuloy na pag ulan.**

Ang sama ng panahon tulad ng bagyo, thunderstorm, inter-tropical convergence zone (*ITCZ*), low pressure are (*LPA*), monsoon (*habagat o amihan*), cold front ay nagdudulot ng pagbaha.

• **Daluyong ng bagyo (Storm Surge)**

Ang hangin dala ng malakas na bagyo ay nagiging sanhi ng pagtaas ng alon (daluyong) sa mga baybaying dagat. Ito ay nagiging dahilan ng pagbaha sa mababang lugar ng mga karatig pook.

• **High tide**

Ang pagtaas ng tubig sa dagat, kasabay ng malakas sa agos ng tubig sa ilog at sapa ay maaaring magdulot ng pagbaha sa mga lugar na malapit sa tabing-dagat.

• **Biglaang Pagbaha**

(*Flashflood*)-Pagbaha na dulot ng buhos ng napakalakas na ulan sa loob ng maikling oras, o tuloy-tuloy na pag ulan, lalo na sa mga bulubunduking lugar. Ito ay nagiging sanhi ng pagguho ng mga malalaking bato mula sa bundok, pagkabunot ng puno, pagkasira ng mga tulay at gusali.

2. Gawain ng tao:

Ang mga Gawain ng tao ay nakapagpapabago sa natural na lalim ng mga ilog na nagigingsanhi ng madalas na matinding pagbaha.

- **Patuloy ang urbanisasyon at pagtayo ng istraktura sa mga baybayin.**

-Ang paggawa ng mga kongkretong kalsada na walang kakayahan sumipsip ng tubig ay dagdag na dahilan ng biglaang pag baha.

- **Maling pagtapon ng basura**

-Ang basura ay sa mga estero at kanal ay dahilan ng pagbabara sa daluyan ng tubig.

- **Pagtayo ng mga bahay sa mga estero at tabing-ilog**

-Ang mga bahay sa tabing ilog at estero ay nagiging sagabal sa normal na daloy ng tubig.

- **Pagkaubos ng mga puno sa kagubatan**

-Nababawasan ang kakayahan ng lupa na sumipsip ng tubig ulan dahilan upang rumagasa ang baha.

✓ **PAYONG PANG-KALIGTASAN**

Ang paghahanda at pag iwas sa baha ay magkatuwang na pananagutan ng lahat.

Bago ang baha:

- Alamin kung ang inyong lugar ay madalas bahain at kung gaano kalalim at hanggang saan.
- Alamin ang mga "flood warning system" sa inyong komunidad at siguruhin na ito ay alam ng buong pamilya.
- Panatilihin ang palaging pakikinig tungkol sa ulat ng taya ng panahon.
- Magplano at magtala ng "evacuation plan" para sa inyong pamilya at mga alagang hayop. Magtalaga ng isang miyembro ng pamilya na alam ang dapat gawin ayon sa "evacuation plan".

- Mag-imbak ng pagkaing hindi kailangan lutuin kung sakaling mawalan ng kuryente at malinis na tubig na tatagal ng 3 araw.
- Maghanda ng transistor radio, flashlights at reserbang baterya, kalang de gaaso uling, kandila, posporo at "first aid kit" para sa posibilidad na mawalan ng kuryente.
- Suriin ang bahay at kumpunihin ang mahinang bahagi nito.

Kung may babala ng pagbaha:

- Maging handa sa posibilidad ng pagbaha kung patuloy ang pag ulan sa mga nagdaang araw. Ang pagbaha ay mangyayari kung ang lupa ay napuno nang tubig ulan.
- Makinig sa radio o manood sa telebisyon para sa "emergency instruction".
- Mag imbak ng malinis na tubig na tatagal ng 3 araw sakaling mawalan ng "water supply".
- Ilagay ang mga kagamitan sa mataas na bahagi ng bahay.
- Dalhin at isilong ang mga alagang hayop sa mataas na lupa.
- Kung kinakailangan lumikas, gawin agad ng mahinahon bago malubog sa tubig baha.

Habang may baha:

- Iwasan ang mga lugar na biglaang binabaha.
- Iwasan ang pagtawid sa mga ilog o sapa na rumaragasa at lagpas tuhod ang taas ng tubig.
- Mag-ingat sa mga kalsada at tulay na lubog sa baha.
- Iwasan ang paglabas ng bahay o pamamasyal kung hindi kinakailangan.

• KAPAG ANG DAAN PALABAS AY NAHARANAN

- a. SUBUKANG DUMAAN SA BINTANA. Gawing lamang ito kung wala ng ibang maaring labasan dahil sa kalat na ang apoy at usok.

- b. MAGHULOG NG KUTSON o unan sa ibaba na maari mong talunan kung ikaw ay nasa silid na di gaanong mataas.

- c. WAG TUMALON AGAD, kung maari ibaba ang sarili sa pamamagitan ng paghawak sa mababang gilid ng bintana. Tiyaking ang unahin ang mga paa sa pagtalon. Kung may dalawang nakakatanda, ang isa ang unang bumababa para saluhin ang mga bata at ang isa ang syang magtutunton sa mga bata.

• KUNG ANG DAMIT AY NASUSUNOG

HUWAG TUMAKBO, mas lalong lalaki ang apoy at bibilis ang inyong pagkasunog. Maiging HUMINTO, DUMAPA at MAGPAGULONG-GULONG.

STOP

DROP

ROLL

"Be fire safety smart, prevent fires before they start"

• DAPAT GAWIN

- Ugaliing tignan ang mga istalasyon ng kuryente at ayusin ang mga sirang saksakan o ipagawa sa lisenyadong elektrisyan.
- Kung may naninigarilyo sa bahay, ugaliing gumamit ng ashtray at basain amg laman nito bago itapon sa basurahan.
- Siguraduhing naisarang mabuti ang electric stove or gas range.
- Isara ang lahat ng pinto ng tahanan.
- Siguraduhing ang mga susi ay nasa tamang lagayan para madali itong makuha sa panahun ng sakuna.

• DAPAT GAWIN KAPAG MAY SUNOG

- LUMABAS NG BAHAY.**
Kabisaduhin ang maaring labasan ng bawat silid ng bahay gaya ng pinto at bintana. Mas maiging magkaroon ng pagsasanay ang pamilya bilang paghahanda sa sakuna.
- MAGTALAGA NG LUGAR NA PAGTITIPUNAN**
sa labas ng bahay o gusali. Sa pamamagitan nito mabibilang ang mga taong maaring naiwan sa loob.
- TUMAWAG AGAD**
sa pinakamalapit na istasyon ng bumbero.
- HUWAG BUMALIK**
o pumasok sa loob ng tahanan sa anumang kadahilanan hanggat hindi sinasabi ng opisyal ng bumbero na ito'y ligtas na.

• KAPAG NAKULONG SA MAKAPAL NA USOK

GUMAPANG SA SAHIG

palayo sa sunog. Takpan ang ilong at bibig ng basang tuwalya o damit. Ang usok ay nakakalason at nakamamatay.

